

Poměrnost volebního systému do Poslanecké sněmovny

Abstrakt

Proporcionální je systém, který straně přidělí procento mandátů odpovídající procentu získaných hlasů ve volbách. Kvůli nedělitelnosti mandátů a v zájmu funkceschopnosti voleného sboru sice nelze úplné proporcionality nikdy dosáhnout, její míru lze však významně ovlivnit manipulací s proměnnými volebního systému. Právě pro rozpor s ústavou požadovanými zásadami poměrného zastoupení a principem rovnosti zrušil Ústavní soud v rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 44/2017 pouhých osm měsíců před volbami důležitá ustanovení zákona o volbách do Parlamentu ČR, zejména volební formuli a aditivní uzavírací klauzuli pro koalice. Kvůli blížícím se volbám do Poslanecké sněmovny byl Parlament nucen urychleně přijmout kompromisní novelu. Hlavním cílem práce je zjistit, zda tato novela přijatá jako zákon č. 189/2021 Sb., jež dosavadní D'Hondtův dělitel nahradila netradiční Imperialiho kvótou a k přerozdělení zbylých hlasů zavedla druhé, celorepublikové, skrutinium, naplnila požadavky Ústavního soudu a zvýšila proporcionalitu volebního systému do Poslanecké sněmovny, a to z celostátního pohledu.

Práce nejdříve definuje základní termíny a věnuje se ústavním mantinelům volebního systému. Dále podrobně popisuje vývoj volebního systému do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, konkrétně jeho čtyři platně přijaté podoby, včetně podstatné judikatury Ústavního soudu, která byla dokonce dvakrát důvodem výrazné změny systému. Důraz je kladen na poslední rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 44/2017, včetně reflexe tohoto kontroverzního rozhodnutí, a na současnou podobu volebního systému.

Míru disproportionality volebního systému lze měřit matematickými vzorci zvanými indexy. K vypočítání, zda se zákonodárcům podařilo novelou posunout systém k větší poměrnosti, je využito v současnosti nejpopulárnější Gallagherův least square index a Lebedův relativně nový RR index. Je porovnána míra poměrnosti všech tří v historii ČR použitých volebních systémů do Poslanecké sněmovny. Dále je zkoumáno, jak by proporcionalitu systémů změnilo použití větších volebních obvodů obdobných osmi samosprávným krajům používaným ve volbách v letech 1996 a 1998. Nakonec je zhodnoceno, zda by místo změny formule a zavádění dvou skrutinií k dostatečné poměrnosti systému nevedlo spíše rozdělování mandátů na celostátní úrovni, jak po derogačním rozhodnutí Ústavního soudu navrhovala vláda, jejíž návrh však nebyl přijat.